

EMLÉKKÖNYV

KÁRMÁN MÓR

HUSZONÖTÉVES TANÁRI MUNKÁSSÁGÁNAK ÜNNEPÉRE.

SZERKESZTETTÉK

VOLF GYÖRGY ÉS WALDAPFEL JÁNOS.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. TUD. AKADEMIA RÉSZÉRE

BUDAPEST, 1897.

EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS.

(HOFFMANN ALFRÉD.)

Keleti séták.

Irta GOLDZIHNER IGNÁCZ.

Talán nem is volna épen helytelen, ha a következő visszaemlékezést e czímfelirással vezetném be: »Kármán Mór mint orientalista.« Nem azért, mert tisztelt barátunk deák éveiben a tudományok encyclopaediájának keleti fejezetét sem hagyta figyelmen kívül és mint egyetemi hallgató még szanszkrit és arab collegiumokban is részt vett: hanem, a magam szempontjából, még egy különös okból is, melynek elmondását e helyen, reményltem, senki sem fogja szerénytelenségül felróni e sorok írójának.

Valahányszor hálás lélekkel szemlét tartok tudós tanáraink és kedves barátaink fölött, kik itt a hazában és a külföldön tudományos törekvésem alakítására indító hatással voltak, tudatomban mindig ott találok közöttük Kármán Mórt.

Mély érdeklődése az emberiség szellemi életének még legféléreesőbb zúgái iránt is tudományos életmunkámnak is részesévé tették; céljainak és irányának megállapítására nemcsak deák időmben, midőn közelébe kerültem, hanem az érettebb munka éveiben is, mind e mai napig, több befolyása volt, mint a mennyit az ember, egy nagyon is elhasznált irodalmi szokás szerint, a közönség füle hallatára esetről-esetre meggyónhatott volna. A mit 1875-ben a »Mythos« első lapján elmondanom oly jól esett, azóta bármely dolgozatom élén elismételhettem volna.

A mire minden »specialistá«-nak a tudomány érdekében oly égető szüksége van, azt kora ifjúságomban ő adta hozzá tudományos készülésemhez. Midőn azon veszélyben látott forogni, hogy a németországi fiatal deákot az egyoldalú specialistaság hullámai elsodorják, szüntelenül reá mutatott azokra a magasabb vonatkozásokra és általános kapcsolatokra, melyek által a keleti tanulmányok sokszor nagyon is aprólékos pontjai, mikkel bibelődtem, a népek fejlődése történetének nagy kérdéseivel összefüggnek; arra tanított, hogy a keleti emberiség culturájának jelenségeit, melyekkel — úgy a hogy — foglalkoztam, alkotó tényezőikre kell bontanunk, az eszmék forrásait és hatásait lélektani módszerrel szemlélnünk.

Vajha fogott volna rajtam azon igazságos kritika, melyet e szempontból dolgozataimra alkalmazott! De igazán, nem ő rajta mult.

Így hát Kármánt baráti érdeklődése kénytelen-kelletlen az orientalista tudomány közelében marasztotta. Bár philosophusi főre nem is lehettek mindig vonzók az én témáim, mégse unt réám soha, ha Akademos kertjéből, melynek lugasaiban legszivesebben vonul meg, az Azhar oszlopai mellé kísért, hogy philosophiája fáklájával bevilágítsa mecsetem sejkheinek kuszált okoskodását.

Sokat voltunk együtt az ó-kor keleti népei között is. Mennyit kalauzolt engem is, másokat is, azon műveltség hagyományai között, melynek éjjeléből merült fel a görög philosophia vidám hajnalpirkadása!

A miről azonban a keleti művelődés és irodalom körében teljes szívvel-lélelkel legörömcstebb közölte velem mindig ébresztő eszméit, az a könyv, mely világtörténeti magas méltóságán túl, mindkettőnknek egyaránt és ugyanazon szempontból egyénileg is kedves örökségünk: a biblia.

Az ótestamentomi régiség körül Kármánnak már 1867-ben, midőn vele megismerkedvén, első beszédünk is a vele kapcsolatos kérdéseken fordult meg, önálló gondolkodáson alapuló irodalom- és vallástörténeti elméletei voltak. Az európai tudományos irodalomnak e téren a lehető legtágabb értelemben gazdája volt. Egy évtizeddel, mielőtt a bibliai tudomány legújabb, Wellhausenről nevezett iskolája az európai egyetemek katedráin akadémiai szárnypróbálgatását megkezdette, Kármán már kezembe adta azokat a munkákat, melyek az új módszer előzményeit képezték, az azóta a tudományos köztudatba behatolt szemlélet útját egyengették. Akkoriban e tanokat néhány különczködő kritikus reménytelen különvéleményének nézték a bibliai iskola legszabadabblelkű hívei is. Vatke, Reuss, Kuenen és Graf munkáit legelőször az ő könyvtárából olvastam; az utóbbi, épen érintkezésünk legelső ideje körül megjelent könyvének »Die geschichtlichen Bücher des A. T.« (Leipzig 1866.) nagy jelentőségét és hatását, száraz előadása mögött rejlő magasabb rendű következményeit az ifjú ember ékesszólásával fejtegette előttem.

Azon évezredből, melyet a bibliai irodalom körülfog, barátom egyéniségét és hajlamait állandóan a Kr. e. VI—V. századok irodalma kötötte le legelőkelőbb módon, azon korszaké, mely részint Babylonia földjén, részint az onnan visszatérők közt Palesztinában az Ótestamentum eszméinek legmagasabb kifejlődését, a Jezsásás második felét, a Zsoltárkönyv zömét és a velük rokonézésű irodalmat szülte. Nem hiszem, hogy három évtized óta folytatott vasárnapi sétáink valamelyikéről az ez irodalommal kapcsolatos kérdések egyikének vagy másikának megbeszélése elmaradt legyen.

E gazdag téma tárgyalásában és megvitatásában mindenkor kiapadhatatlannak mutatkozik lelkének érdeklődése és lendülete.

S, hadd valljam meg, harmincz év alatt se jutottunk még végére e kérdéseknek. Folytatjuk.

